

Харченко В.А., канд. екон. наук, доц.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

РОЗВИТОК У ТЕОРІЯХ І МОДЕЛЯХ

Проблеми розвитку (зростання, функціонування) суспільства, економіки, виробництва досліджувалися представниками різних економічних шкіл – від класичної економічної школи до інституціоналізму [1-7]. Шотландський економіст Адам Сміт (1723-1790 р.) [4] стверджував, що інтереси суспільства задовольняються через виробництво і продаж товарів, на які існує попит, отже враховуються сьогоденні потреби, тоді як поза увагою залишаються інтереси майбутніх періодів функціонування. Англійський класик Девід Рікардо (1772-1823 р.) розглядав «розвиток» у межах теорії земельної ренти і довів, що економічне зростання є обмеженим, оскільки кількість і якість природних ресурсів зменшуються.

Взагалі у фаховій літературі найчастіше виділяють три напрями у вивченні процесів зростання (розвитку): неокейнсіанський, неокласичний та еволюційний (напрямок інституціоналізму). Найвідомішими дослідниками за цією проблемою є Е.Домар, Дж. Міль, Р.Солоу, Р.Харрод, Й. Шумпетер.

Серед представників неокейнсіанських поглядів значний внесок у теорію економічного зростання зробили англійський економіст Рой Форбс Харрод (1900-1978 р.) і американський економіст Євсей Дейвід Домар (1914-1997 р.). У роботі «До теорії економічної динаміки» (1947 р.) Р. Харрод визначив можливі темпи зростання та фактори, що їх обумовлюють. Серед робіт Є.Домара із досліджуваної проблематики відомою є праця «Нариси теорії економічного зростання» (1957 р.). Науковий внесок цих економістів найбільш відомий завдяки моделі Харрода–Домара, в якій досліджується норма врівноваженого зростання, що залежить від співвідношення зростання доходів та інвестицій.

Проблемами зростання опікувався американський економіст, неокласик Роберт Мертон Солоу (1924 р.н.) – лауреат Нобелівської премії

з економіки (1987 р.) у сфері теорії економічного зростання. Відомою є еталонна модель зростання Р.Солоу, з якої випливає, що технологічні зміни (прогрес) у найбільшій мірі впливають на зростання показників діяльності. Учений також вивчав фактори зростання, економічне зростання та структуру довгострокового розвитку.

Еволюційний напрям дослідження проблем розвитку засновується на працях таких відомих економістів, як британський вчений Джон Стюарт Міль (1806-1873 р.) та австрійський і американський дослідник Йозеф Алоіз Шумпетер (1883-1950). Економічна наука за Дж. Мілем поділяється на статику і динаміку, а це в свою чергу призводить до появи теорії рівноваги і теорії розвитку. Вчений дотримувався поглядів, що розвиток – це порушення рівноваги.

Й. Шумпетер у своїй праці «Теорія економічного розвитку» (1912 р.) [5] приділив увагу питанням динамічного розвитку, підкресливши, що джерелом розвитку виступають внутрішні процеси, пов'язані з новою технологією, матеріалами тощо, а суб'єктами розвитку є підприємці.

Основні існуючі теорії і моделі щодо розвитку згруповано і подано у таблиці.

Таблиця – Основні теорії і моделі розвитку

Найменування теорій, моделей	Сутність основних ідей
1. Макрорівень: теорії економічного розвитку	
1.1 Теорія лінійних стадій	– ривок до самопідтримуючого зростання як стадія інтеграції країни у світове господарство; – майбутній економічний розвиток пов'язується із спроможністю зберігати та інвестувати частину валового внутрішнього продукту
1.2 Модель структурних перетворень	– джерело економічного зростання країни – збільшення валового внутрішнього продукту; – обмеженням господарського зростання є дія внутрішніх і зовнішніх факторів
1.3 Теорія ендогенного зростання	довгострокове економічне зростання держави забезпечується економічною політикою цієї держави
1.4 Моделі соціально-економічного	стратегія розвитку країни формується її урядом на базі існуючих потреб

<i>розвитку</i>	
2. Мікрорівень: еволюційні теорії	
2.1 Модель етапів <i>розвитку</i>	у процесі <i>функціонування</i> підприємство проходить етапи, серед яких етап посилення <i>зростання</i> і етап <i>зміни зростання</i>
2.2 Модель еволюції	– розвиток пов’язується із переходами, які супроводжуються <i>змінami</i> ; – компоненти <i>розвитку</i> є обмеженими, оскільки процеси <i>функціонування</i> і <i>розвитку</i> залежать від задоволення потреб клієнтів підприємства
2.3 Модель <i>змін</i> (переходу)	– процес <i>розвитку</i> розглядається з позиції формування, нормування й інтегрування системи; – на стадії інтегрування система має знайти нові елементи для <i>розвитку</i> , для нової структури і нового циклу розвитку
2.4 <i>Еволюційна</i> теорія організації (поч. 70-х років ХХ-го стол.)	організація підприємства досліджується у процесі <i>змін</i> у зв’язку із складністю і прискоренням відносин, розширенням інформаційних потоків

Примітка: узагальнено за [3, 6, 7]

Як видно з інформації, поданої у таблиці, дослідження проблем розвитку тісно перетинається із вивченням проблем зростання, змін, функціонування. Розвиток також ототожнюється із прогресом та еволюцією.

Узагальнюючи вищевикладене слід зазначити, що проблема розвитку, управління розвитком і у теперішній час потребує поглибленого вивчення, оскільки кризові процеси руйнують налагоджені зв’язки підприємств, завдають збитків. Важко прогнозований вплив зовнішнього оточення вимагає від керівництва суб’єктів господарювання ефективних рішень щодо розвитку господарської діяльності у ризиковий посткризовий період функціонування.

У подальших дослідженнях слід запропонувати систему цілей розвитку промислових підприємств.

Література

1. Демченко С.К. Эволюция теорий экономического роста: монография / С.К. Демченко. – Красн.гос.ун-т, 2006. – 149 с.
2. Ковальов В.В. Економічне зростання: теоретичний аспект / В.В. Ковальов // Європейський вектор економічного розвитку. – 2012. – № 2(13). – С. 393-396.

3. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвнева. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с.
4. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Эксмо, 2007. – 960 с.
5. Теория экономического развития / Й. А.Шумпетер ; пер. с нем., англ. В.С. Автономов [и др.]. – М.: Эксмо, 2008. – 863 с.
6. Lewis, W. Arthur The Theory of Economic Growth. – New York: Harper Torchbook, 1955.
7. Rostow W.W. The stages of economic growth: A. Non communist Manifesto. – London, 1960.